

ปริทัศน์คำเติมในภาษาจีนสมัยใหม่

นลินทิพย์ เขียวข้าแสง

สาขาวิชาภาษาจีนธุรกิจ คณะศิลปศาสตร์ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ กรุงเทพมหานคร 11120

อีเมล: nalintipkhe@pim.ac.th

บทคัดย่อ

การพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงของสังคมทำให้มีคำศัพท์เกิดขึ้นใหม่มากมาย ในภาษาจีนสมัยใหม่ก็มีคำเติมและคำคล้ายคำเติมเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก นักวิชาการชาวจีนเริ่มตระหนักและได้ศึกษาถึงปรากฏการณ์การเกิดขึ้นเป็นจำนวนมากของคำเติมเหล่านี้ บทความฉบับนี้รวบรวมผลจากการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับคำนิยามของคำเติม คำคล้ายคำเติม การจำแนกชนิดคำเติม และคำเติมที่มาจากภาษาต่างประเทศในภาษาจีน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมการวิจัยทางภาษาศาสตร์ภาษาจีนและภาษาศาสตร์ภาษาไทย รวมไปถึงการวิจัยเรื่องการสอนภาษาจีนในฐานะภาษาต่างประเทศ

คำสำคัญ : คำเติม คำคล้ายคำเติม การสร้างคำ

The Review of Modern Chinese affixes

Nalintip Kheawkhamsaeng

Business Chinese Department, Faculty of Liberal Arts, Panyapiwat Institute of Management, Bangkok,
11120, Thailand

Email: nalintipkhe@pim.ac.th

Abstract

Lots of new words are resulted from the development and the changes of society. In modern Chinese, affixes and quasi-affixes also occur in a large number. Chinese scholars have noticed and studied the occurrence of these affixes and quasi-affixes. The study of modern Chinese affixes was conducted to promote the studies of Chinese-Thai language as well as the studies of teaching Chinese as a foreign language. The article provides the research findings relating to the definition and classification of affixes/quasi-affixes. It also provides some other borrowed affixes in Chinese.

Key Words: affixes; quasi-affixes; formation

现代汉语词缀研究综述

黄美莲

正大管理学院文学院商务汉语系，曼谷，11120，泰国

电子邮箱：nalintipkhe@pim.ac.th

摘要

近年来随着社会的发展和变动，新词新语也大量产生，现代汉语中也出现大量的词缀与类词缀。中国学者们早已注意到这种现象，并对其进行了一定程度的研究。本文主要对二十世纪八十年代以来有关词缀的界定问题、类词缀的确定、词缀的分类问题，以及外来语的词缀问题的研究成果进行了总结，一起促进语汉泰语言本体研究及对外汉语教学研究。

关键词：词缀；类词缀；形成

一、词缀的界定问题讨论

附加词缀是构词的一种方法，其构词成分可分成词根和词缀，词根由实语素充当，词缀由虚语素充当，而词缀又可以根据位置分成前缀、中缀和后缀。如：Heroic 中的“-ic”、American 中的“-an”都可以归为后缀（suffix），decrease 中的“-de-”、inaction 中的“-in”都可以归为前缀（prefix）。可见，在黏着语言中，很容易就可以分出前缀和后缀，但在孤立语言如汉语、泰语就不容易区分，主要原因在于词的“虚”，词义虚化到什么程度才算是虚化，直至目前还没有统一的标准。

朱德熙先生认为“词缀都是定位语素，因此所有的不定位语素，我们都不把它看成是词缀”，“它跟词根成分只有位置上的关系，没有意义上的关系。”¹这就是说词缀从词汇意义的角度来看，已经完全丧失了它本身的词汇意义。朱德熙先生所举的前缀，如：“阿”、“第”、“初”等。但是，有些学者提出的界定标准却比较宽泛。如：马庆株先生提出“语义虚化很难用来作为判断词缀的条件，相反意义实在也不妨碍一个语素成为词缀”。²

可见各家基本上都认为汉语词缀的意义是虚化的，但是具体虚化到什么程度才算是词缀，到目前还没有统一的标准。对于这一问题，吕叔湘先生认为“由于汉语缺乏发达的形态，许多语言现象就是渐变而不是顿变

¹ 朱德熙《语法讲义》，北京：商务印书馆，2000年，第29页。

² 马庆柱《现代汉语词缀的性质、范围和分类》，北京：北京语言文化出版社，1998年，第163页。

的，在语法分析上就容易遇到各种‘中间状态’”¹并提出了“类词缀”这一术语，“说汉语里地道的词缀不很多……有不少语素差不多是前缀和后缀，然而还是差点，只可以称为类前缀和类后缀。说它们作为前缀和后缀还差点儿，还得加上个‘类’字，是因为它们在语义上还没有完全虚化，有时候还可以以词根的面貌出现。存在这种类前缀和类后缀可以说是汉语语缀的第一个特点……”²下表是中国著名的语言学家对词缀和类词缀的数量统计：

表 1：中国著名的语言学家对词缀和类词缀的数量统计³

类别	词缀		类词缀	
	前缀	后缀	类前缀	类后缀
王力	5	9	无	无
吕叔湘	5	7	18	23
朱德熙	3	9	无	无
赵元任	4	19	15	29
胡裕树	8	9	无	无
郭良夫	4	8	11	2
刘叔新	6	19	无	无
马庆朱	9	190	7	44

¹ 吕叔湘《汉语语法分析问题》，北京：商务印书馆，1979年，第48-49页。

² 同上

³ 林君峰《现代汉语派生构词研究》，福建师范大学硕士学位论文，2005年，第5页。

由上表可见，由于对词缀界定的标准的认识不同，各家所界定的词缀在数量上差别较大。前缀最少的 3 个，最多的 9 个。后缀最少的 7 个，最多的 190 个。具体到每个词缀分歧就更大了。

可见虽然已经有了“类词缀”这个术语，但还是解决不了界定词缀的问题，并增加了区分“词缀”和“类词缀”的问题。

二、词缀的分类

从不同的角度出发，可以给词缀分成不同的小类，如下：

1. 典型词缀和发展词缀化词缀。

按虚化程度给词缀进行分类这种分类方法分歧较大，因为又涉及“度”的问题，那么虚化到什么程度才可以归纳为典型词缀。但是，尽管如此，有一点是大家认识一致的，就是：发展词缀，作为“素”，它的词汇意义一定发生了一定程度的虚化，如“反对派”、“当权派”、“乐派”的“派”，这里充当的意义已经大不同于“派”作为一个词的词汇意义。笔者认为“发展词缀”这一术语和吕叔湘指出的“类词缀”的概念较为相似。

2. 能产型词缀和非能产型词缀。

按其造词能力可以把词缀分成能产型词缀和不能产型词缀。能产型词缀有较强的孳生能力，这些主要的发展词缀。如“标准化”、“知识化”、“机械化”中的“化”，“万元户”、“关系户”、“钉子户”的“户”

等。非能产型词缀已失去孳生能力，如、“哑巴”、“干巴”的“巴”等，类词缀多为古代汉语的遗留。

3. 自源词缀和他源词缀。

按词缀来源分，可分为自源和他源词缀两类。自源词缀指的是汉语中国有词缀，这一类占汉语中现有的词缀的最大分布。他源词缀指的是其他民族语言的词缀，这类词缀的数量十分有限。来自于日语的词缀，如：“主观主义”、“浪漫主义”、“帝国主义”中的“主义”，来自于港台话的，如：“面的”、“轿的”、“货的”中的“的”。

4. 构词词缀和构形词缀。

构词词缀是指在构词方面起作用。如：“刷”和“胖”，附加了词缀“子”构成“刷子”和“胖子”之后词根的理性意义就会有所增补构成，词汇意义也会有所改变。

构形词缀是指不起构词作用，仅表示语法意义。汉语中这类词缀数量很少，而且大都兼有构词和构形的双重作用。如表示复数的词缀“们”。

三、类词缀的确定

前文已谈到“类词缀”这一术语的来源，即吕叔湘先生所说的“中间状态”，下面我们将进一步说明类词缀的主要特征以及类词缀的来源形成。

1. 类词缀的主要特征

特点因比较而显，没有比较就没有特点。所以要问汉语语法的特点是什么，先要问你是拿汉语跟哪种语言比较。¹同样要问类词缀的特点，那就要

¹朱德熙《语法答问》，北京：商务印书馆，1985年，第2页。

找出类词缀、词缀及词根的异同。本文给它们进行对比找出它们的主要异同，并总结概括如下：

表 2：汉语词根、类词缀、词缀的异同比较

	词根 （词义词素）	类词缀	词缀
词义虚化程度	低	中	高
构词的定位性	不定位	定位	定位
非独立成词性	可独立成词	非独立成词	非独立成词
新兴类推潜能性	弱	强	弱
构词的分类化作用	无	有	有

1. 1 类词缀的词义虚化程度

可以说为了解决词根和词缀的中间状态问题，才会产生类词缀这一术语。因为汉语中不像印欧语言有着纯词缀，大多数的汉语词缀还残留着词汇意义，如：“老王”、“老大”、“老玉米”中的“老”还是保存着“岁数大的、年老的、旧的”等义。再如：汉语中的“第”、“初”，“第一”、“第二”的“第”和“次第”的“第”，都具有“表示次序”之义；“初一”、“初二”的“初”是从“起初、初次”的“初”来的。

我们用图来比较词根、词缀以及类词缀的词汇意义虚化程度如下：

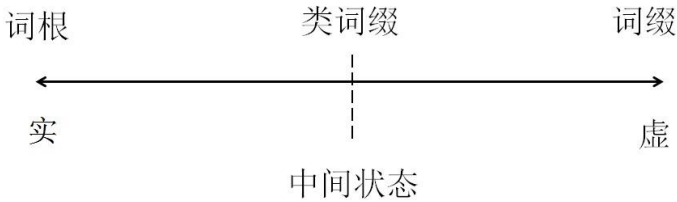

图 1：词根、词缀、类词缀的词汇意义虚化程度的比较

可见，类词缀与词根、词缀相比表现为半实半虚，类词缀与词根在意义上还有联系。如：“准”，《实用现代汉语词典》（2000）把“准”的意义分为 5 项，其对“准”的第 5 项意义这样解释的：“[前缀] 加上名词前面，构成名词。表示虽不够标准，但仍可作为某种事物对待”，像“准静止峰、准平原、准直播”中的“准”仍有“虽不够标准，但仍可 作为某种事物对待”意义。

此外类词缀和词根相比在意义上趋于概括化、泛化、色彩义虚化。以下一一举例：

类词缀的词义趋于概括化，如：“打的”中的“的”，原义指的是小巧型的出租汽车，后来其意义趋于概括化，后来就衍生出“飞的”、“货的”、“摩的”等各种类型的交通工具。

类词缀的词义趋于泛化，如：“高”，原义指的是“离地面远，上下距离大（跟‘低’相对）”¹，如：“高楼大厦”，现在引申到“快”义，如：“高速度”；引申到“多”义，如：“高收入”等等。

类词缀的色彩意义虚化，如：“虫”原义是带有贬义的，像“可怜虫”“糊涂虫”、“懒虫”，现在的感情色彩趋于淡化了，产生了像：“网虫”、“游虫”、“书虫”等，可见这些新产生的词语都没有带可怜色彩的意义。

需要注意的是构词能力强的语素不一定是类词缀，如果一个语素的词汇意义完全没有虚化，那么它绝不可能是类词缀的。例如，“车票”、“门票”、“饭票”、“戏票”等中的“票”仍是一个词根语素，它只不过是构词能力比较强罢了。

1.2 新兴类推潜能性

王洪君和富丽（2005）指出词缀和类词缀的差异主要在于它们的新生类推潜能。新生类推潜能指的是根据现时需要随时创造新词语的能力。新生类推潜能与组合能力不是一个概念。词缀、类词缀的组合能力都属于“强”的级别，只是程度上有不同，而它们的新生类推潜能却有本质性的区别。

词缀的新生类推潜能极弱，甚至弱于一般词根。比如，“～子”是词缀，在现代汉语词汇当中有不少词是由“子”构成的。“但近年来大量出现了各种新生名词，如‘微波炉、香波、鼠标、光盘、手机、邮编、

¹ 商务印书馆辞书研究中心编《实用汉语词典》，北京：商务印书馆，2000年。

网页、U 盘、闪存’等等，许多构词能力不如‘～子’的单字都参与了新词的构造，但却不见‘～子’的身影。也就是说，‘～子’在现代汉语中已丧失了类推构造新词的潜能，‘～子’缀词已经是历史造词的遗留，属凝固词语，几乎不再造新词了。”¹再如：“坦然、荡然、木然”中的“然”，除了已造成的单词外，几乎不再用以构造什么新词了。这类词缀多数可以看作是古汉语或方言的痕迹。

新生类推潜能强，如：“化”，它可以随时创造新词语，比如“优化”、“企业化”、“虚化”等词。

我们需要注意的是不是所有的新生类推潜能强的都是类词缀，还应考虑到它们是否还具有实在的词汇意义，即意义是否虚化了。比如“高速度、高效益、高风险、高回报”中的“高”都具有词汇意义，其意义就是“在一般标准和平均程度上”。我们应把这些词汇意义还没有虚化，但新生类推潜能又很强的归为复合词中的结合面比较宽的语素。

1.3 构词的定位性

所谓构词的定位性是指词根、类词缀、词缀是否在构词时会出现在固定的位置。构词的定位性是词缀也是类词缀的一个重要特点之一。实义词素在构词时位置较灵活，即可以出现在其他词素之前，也可出现在其他词素之后，而词缀和类词缀在构词时都是定位的，如：“第”、“阿”、“子”、“儿”、“头”，这些词缀组合时只能出现在词头或者词尾。类词

¹ 王洪君 富丽《试论现代汉语的类词缀》，载语言科学，2005 年，第 4 卷，第 18 期，第 12 页。

缀“非”、“准”等只能出现在词头，“者”、“吧”“度”只能出现在词尾。

某些词看上去组合能力很强，但在构词时表现为不定位，这些都不是词缀、类词缀，如：“品”，在构词时常常位于“精品、极品、保健品、营养品、护肤品”等词尾，但在相同意义下也可以在“品名、品种、品类、品牌”等词中可以以“品+X”的形式出现。再如：“鬼”，在构词时既可以位于词尾，又可以位于词头，如“孤鬼”、“恶鬼”、“魔鬼”中的“鬼”都位于词尾，而“鬼魂”、“鬼神”、“鬼怪”中的“鬼”都位于词头。总之我们不应该把像“品”、“鬼”这些组合能力很强但是在构词时却表现为不定位的当作类词缀。

1.4 非独立成词性

非独立成词性是指在同一个意思下不可独立成词，例如“氧吧”、“网吧”、“书吧”中的类词缀“吧”，做词缀时表示“某些时尚服务场所”¹，和实词语素组合构成名词。这种组合关系只表现某种抽象的语法意义，在结构中才能发挥作用，如果把“吧”单独挑出来便会失去意义，可以说它不具备独立成词性。但如“左派、右派、京派、海派”中的“派”，如果把它单独挑出来，在同一意义下仍可独立成词，因此，我们不把“派”看作类词缀。

¹商务印书馆辞书研究中心编《实用汉语词典》，北京：商务印书馆，2000年。

1.5 构词的类化性

类化性是指一个类词缀在构成新词时，有标志词性的作用。也有人称之为“类义功能”，指由同一个词缀构成的一系列词，具有大致相同的词性和相同的语法意义。例如，“准”作为类词缀构成的词大多是名词性的，如“准爸爸、准妈妈、准助词、准直播”等。再如“吧”，无论是“氧吧”、“网吧”、“书吧”都是名词性的。

2. 汉语类词缀的来源形成

类词缀来源于词根的词汇意义的虚化，我们把词汇意义彻底虚化的叫作典型词缀，把词汇意义不完全虚化的叫作类词缀。下面我们将讨论类词缀的来源。

汉语类词缀可以来源于本民族的词汇意义的虚化，也可以是从外语借过来的。例如：

性：可能~偶然~重要~严重~	化：欧~普遍~标准~物质~
度：高~宽~长~深~强~	秀：脱口~时装~内衣~人体~
吧：酒~陶~网~书~话~	的：~哥~姐~面~摩~板~
巴：大~中~小~快~慢~	

从类词缀的四个主要特征看以上例子，不难看出这些类词缀的词汇意义尚未完全虚化，属于“中间状态”，具有构词的定位性，不可以独立成词，新兴类推潜能强，而且具有构词的类化性。李萌（2009）指出演变成类词缀的过程主要有两种方式，即“仿译”和“语素化”。我们用图表示类词缀的来源与形成如下：

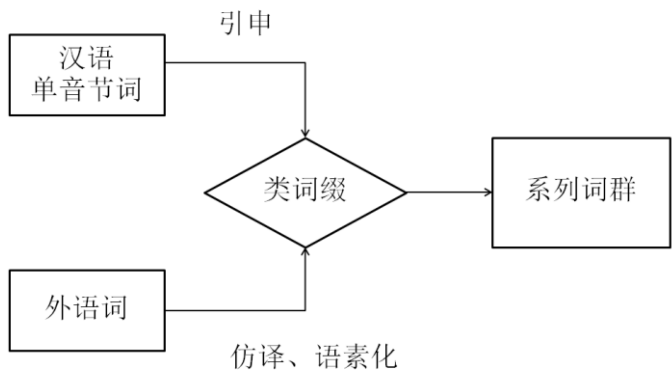

图 2：类词缀的来源及其形成

2.1 仿译

仿译是指通过仿译的方式，创造汉语中的词语。如：“～性” “～化” “～度”等。先看表 3：

表 3：仿译法

仿译法			
类词缀	例如	来源于	保留的词义
性	可能性、偶然性、重要性	“～ty,～ce,～ness”	物质所具有的性能
化	欧化、普遍化、标准化	“～ize,～ization”	使产生变化
度	高度、宽度、长度	“～th”	物质的有关性质所达到的程度

以上例子都来源于英语的词缀，在英语中它们的词汇意义已经完全虚化了，但在汉语它们还保留着原义，如“化”还保留了“使产生变化的词义”。

2.2 语素化

语素化是指在吸收其他语言的同时，也在进行汉化，使其符合汉语词汇的特点。语素化大致可以分为四种，即：（1）音译词的语素化；（2）音译词音节的语素化；（3）意译词音节的语素化（4）音意兼译词音节的语素化。

（1）音译词的语素化

音译词的语素化，例如：“脱口秀（talkshow）”中的“秀”，来源于英语“show”，原义表示“展示、表演”，后来进一步虚化，成为类词缀，构词能力很强，可以构成“时装秀、内衣秀、泳装秀、告别秀、风采秀”等一系列新词语。

（2）音译词音节的语素化

这类语素化是指某一个两个音节以上的词，通过音译法翻译成汉语之后，是一个新的词语，不能分开，如果分开了就没有意义，但是后来在使用过程中，某一个音节渐渐可以取代整个词语，成了构词成分，并可以类推新词语。例如：“的士（taxi）”中“的”原本未有词汇意义，但后来可以类推出“面的、板的、轿的、货的”之类的新词语。

需要补充一点就是在我们考察由“的”构成的词时，发现如今出现像“的哥”、“的姐”之类的词，那么是否可以说“的”已经不是类词缀

了，因为其构词的定位性渐渐消失，属于“实化”的过程中，我们认为这一点有待进一步研究。

（3）意译词音节的语素化

这类语素化比较像上述音译词的音节，即在使用中出现新的语素义，并在这个意义得到广泛使用的过程中，逐步发展成为类词缀。例如：

“～领”来源于英语“white collar（白领）”、“blue collar（蓝领）”的翻译。后来进入了汉语的词汇体系，“领”就产出新的语素义，成了构词成分，用来表示“从事…工作的人”，可以类推出“灰领、粉领、金领”等。

（4）音意兼译词音节的语素化

这类语素化产生于汉语词根的感情色彩正在虚化，原有的词汇意义产生联想，加上通过音意兼译的某一个外来词的普及，使它变成类词缀，成了构词成分。例如：“hacker”可以翻译成“黑客”，用来表示“网络或计算机软件系统的非法入侵者”。后来随着网络的普及加上“客”的感情色彩的淡化，所以从，“黑客”就继续类比成“红客、灰客、蓝客”等一系列词。此外，由于“黑客”这一词，在网络中很受欢迎，所以“黑客”中的“客”还可以构成“闪客、晒客、博客”等一系列。

四、结语

长期以来，汉语构词法都以词根复合构词为主，派生构词很不发达。但是近年来随着语言的接触，通过仿译、语素化、引申类推等途径，现代汉语中涌现出大量的构词材料词缀。学者也注意到这一点，引进了西方理论来确定汉语的词缀、并从不同的角度进行分类。但是汉语是无形态变化的语言，采用“典型”词缀的概念是不符合汉语的情况的，使得后来的汉语学者创造一个新的术语——“类词缀”，其特点就是（1）其词汇意义不完全虚化；（2）构词的定位性；（3）非独立成词性；（4）新兴类推潜能性很强；（5）具有构词的类化性。因此，我们区分词缀、类词缀、词根时，应清楚地认识类词缀的各方面性质，严格以这五方面特征作为标准进行划分。

บทแปลโดยสรุพบ

ปริทัศน์คำเติมในภาษาจีนสมัยใหม่

1. ปัญหาเกี่ยวกับการนิยามของคำเติมในภาษาจีน

การสร้างคำมีหลายวิธี หนึ่งในวิธีนั้น คือ การประสมระหว่างคำแท้ และคำเติม ความแตกต่างระหว่างคำแท้และคำเติม คือ ที่คำแท้มีความหมายแท้จริงในตัวเอง ในขณะที่คำเติมไม่มี เราสามารถจำแนกชนิดของคำเติมได้จากตำแหน่งในการประสมคำกับคำแท้ เรียกคำเติมที่เมื่อประสมกับคำแท้แล้วอยู่ข้างหน้าคำแท้ ตรงกลางระหว่างคำแท้ และข้างหลังคำแท้ว่า คำเติมหน้าหรืออุปสรรค (prefix) คำเติมกลางหรือคำอำนำจ (infix) และคำเติมท้ายหรือปัจจัย (suffix) ตามลำดับ โดยในภาษาติดต่อกำ (Agglutinative Language) จะสามารถจำแนกคำเติมออกจากคำแท้ได้ไม่ยาก เพราะคำเหล่านี้ได้เปลี่ยนแปลงความหมายเดิมไปอย่างสิ้นเชิง เช่น “-ic” ในคำว่า “Heroic” และ “-an” ในคำว่า “American” ภาษาอังกฤษจัดเป็นคำเติมท้าย ส่วน “de-” ในคำว่า “decrease” และ “in-” ในคำว่า “inaction” จัดเป็นคำเติมหน้า แต่สำหรับภาษาที่อยู่ในตระกูลภาษาคำโดด (Isolating Language) เช่น ภาษาไทยและภาษาจีน กลับพบอุปสรรคในการจำแนกคำเหล่านี้ เนื่องด้วยลักษณะของภาษา และคุณลักษณะของคำเติมที่จะต้องไม่มีความหมายแท้ ทำให้เกิดข้อสงสัยขึ้นว่า คำเติมจะต้องไม่มีความหมายแท้หรือสูญเสียความหมายแท้จริงไปถึงระดับใดถึงจะเรียกว่าไม่มีความหมายแท้

นักภาษาศาสตร์ภาษาจีนผู้มีชื่อเสียงหลายท่านได้ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าว เช่น จู เต๋อซี (2000) หม่า ชิงจู (1998) และ หลี่ว์ ชูเซียง (1979) โดยทั้ง 3 ท่านได้ให้ความคิดเห็นไว้ในทำนองเดียวกัน โดยกล่าวถึงลักษณะโดยเนื้อแท้ของภาษาจีนที่ยากแก่การนำหลักการสูญเสียความหมายที่แท้จริงมาจำแนกคำเติมออกจากคำแท้ และลักษณะของคำเติมที่เมื่อนำมาประสมกับคำแท้แล้วกลายเป็นคำใหม่ขึ้นมา นั่น คำเติมไม่เพียงแต่จะต้องมี

ตำแหน่งที่แน่ชัดในการประสมคำ ยังจะต้องไม่มีความสัมพันธ์ในด้านของความหมายกับคำแท้ที่ประสมด้วย

จะเห็นว่าอุปสรรคสำคัญของการจำแนกว่าคำชนิดใดเป็นคำเติมนั้น อยู่ที่นิยามของคำว่า สูญเสีย/ไม่มีความหมายแท้ ซึ่งนิยามดังกล่าว ไม่เหมาะสมกับภาษาที่จัดอยู่ในตระกูลภาษาคำโดด หลี่วู ซูเซียง (1979) จึงได้เสนอคำอีกหนึ่งคำขึ้นมาเพื่อใช้จัดการคำที่อยู่ในลักษณะก้ำกึ่งระหว่างคำแท้และคำเติมในภาษาจีน โดยเรียกคำที่มีลักษณะดังกล่าวว่า คำคล้ายคำเติม โดยเรียกปรากฏการณ์การมีอยู่ของคำคล้ายคำเติมว่าเป็นลักษณะพิเศษของคำเติมในภาษาจีน

หลิน จวินเฟิง (2005) ได้สรุปจำนวนคำเติมและคำคล้ายคำเติมในภาษาจีนโดยนักภาษาศาสตร์ชาวจีนที่มีชื่อเสียงไว้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 : สรุปจำนวนคำเติมและคำคล้ายคำเติมในภาษาจีนโดยนักภาษาศาสตร์ชาวจีนที่มีชื่อเสียง

	คำเติม		คำคล้ายคำเติม	
	คำเติมหน้า	คำเติมหลัง	คำคล้ายคำเติมหน้า	คำคล้ายคำเติมหลัง
หวาง ลี	5	9	ไม่มี	ไม่มี
หลี่วู ซูเซียง	5	7	18	23
จู เต๋อซี	3	9	ไม่มี	ไม่มี
เจ้า หยวนเร็น	4	19	15	29
หู อี้วู่ซู่	8	9	ไม่มี	ไม่มี
กั๋ว เหลียงฟู	4	8	11	2
หลิว ซูซิน	6	19	ไม่มี	ไม่มี
หม่า ชิงจู	9	190	7	44

จากความหลากหลายของตัวเลขสรุปจำนวนคำเดิมและคำคล้ายคำเดิมในภาษาจีนของนักภาษาศาสตร์ชาวจีนที่มีชื่อเสียงในตารางที่ 1 จะเห็นว่า แม้ว่าจะมีการกำหนด “คำคล้ายคำเดิม” ในภาษาจีนขึ้นมา เพื่อแก้ไขปัญหาเรื่องการจำแนกคำเดิม แต่ปัญหาเรื่องการจำแนกคำเดิมก็ยังคงมีอยู่ และยังเพิ่มปัญหาในการจำแนกความแตกต่างระหว่างคำเดิมและคำคล้ายคำเดิมขึ้นมาอีกหนึ่งปัญหา

2. การจำแนกชนิดคำเดิม

สามารถจำแนกชนิดของคำเดิมได้หลายรูปแบบขึ้นอยู่กับมุมมองในการจำแนก ดังนี้

2.1 คำเดิมต้นแบบและคำเดิมที่พัฒนามาจากคำเดิมต้นแบบ

ถ้าคำเดิมต้นแบบ คือ คำเดิมที่ไม่หลงเหลือความหมายแท้จริงอยู่ในตัว คำเดิมที่พัฒนามาจากต้นแบบก็คือคำเดิมที่ยังหลงเหลือความหมายแท้จริงอยู่ ทำให้เกิดปัญหาตามมาว่า คำว่าหลงเหลือความหมายแท้จริงอยู่ในตัว จะต้องหลงเหลืออยู่เท่าใดจึงจะสามารถจัดว่าเป็นคำเดิมที่พัฒนามาจากต้นแบบได้

ผู้เขียนคิดว่า แท้จริงแล้วคำว่าคำเดิมที่พัฒนามาจากคำเดิมต้นแบบมีแนวคิดเดียวกับคำว่าคำคล้ายคำเดิมของ หลี่ ชูเซียง (1979) ทำให้การจำแนกคำเดิมในลักษณะนี้ยังคงเป็นประเด็นถกเถียงกันอยู่

2.2 คำเดิมที่สามารถสร้างคำใหม่ได้และคำเดิมที่ไม่สามารถสร้างคำใหม่ได้

คำเดิมที่สามารถสร้างคำใหม่ได้ ได้แก่ คำเดิมที่มีความสามารถในการนำไปประสมกับคำแท้สูง เช่น คำว่า “化” (hua) สามารถนำไปประสมกับคำแท้ได้มาก และก่อให้เกิดเป็นคำใหม่ได้มากมาย เช่น “标准化” (biāozhǎnhuà) “知识化” (zhīshìhuà) “机械化” (jīxièhuà) เป็นต้น

คำเดิมที่ไม่สามารถนำมาสร้างคำใหม่ได้ เช่น คำเดิม “巴” (bā) ที่ในปัจจุบันได้สูญเสียความสามารถในการสร้างคำใหม่ไปแล้ว เหลือเพียงแต่คำที่ตกทอดมาจากภาษาจีนโบราณ เช่น “哑巴” (yǎba) “干巴” (gānbā) เป็นต้น

2.3 คำเดิมที่มาจากภาษาของชาวฮั่นและคำเดิมที่มาจากภาษาอื่น

คำเดิมส่วนมากในภาษาจีนสมัยใหม่มีที่มาจากภาษาของชาวฮั่น มีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่มาจากภาษาอื่น เช่น คำว่า “主义” (zhǔyì) ใน “主观主义” (zhǔguānzhǔyì) และ “浪漫主义” (làngmànzǔyì) เป็นคำเดิมที่มาจากภาษาญี่ปุ่น และคำว่า “的” (dì) ในคำว่า “面的” (miàndì) “轿的” (jiàodì) และ “货的” (huòdì) เป็นคำเดิมที่มาจากฮ่อกงหรือไต้หวัน เป็นต้น

2.4 คำเดิมที่ช่วยเปลี่ยนแปลงลักษณะของคำและคำเดิมที่ช่วยเปลี่ยนแปลงโครงสร้างคำ

คำเดิมในภาษาจีนส่วนมากเป็นคำเดิมที่ช่วยเปลี่ยนแปลงลักษณะของคำ เช่น คำเดิม “子” (zi) เมื่อประสมกับคำว่า “刷” (shuā) กลายเป็นคำว่า “刷子” (shuāzi) แล้วส่งผลให้ความหมายเดิม และชนิดของคำเปลี่ยนแปลงไป

คำเดิมที่ช่วยเปลี่ยนแปลงโครงสร้างคำมีน้อยมากในภาษาจีน และโดยมากมักจะเป็นการประสมระหว่างเปลี่ยนแปลงลักษณะของคำและเปลี่ยนแปลงรูปคำ เช่น คำว่า “们” (men) ซึ่งเป็นคำเดิมที่ช่วยเปลี่ยนแปลงคำจากโครงสร้างเอกพจน์เป็นพหูพจน์

3. คำคล้ายคำเดิมในภาษาจีน

ลักษณะสำคัญของคำคล้ายคำเดิมและที่มาและการเกิดขึ้นของคำคล้ายคำเดิมในภาษาจีน ดังนี้

3.1 ลักษณะสำคัญของคำคล้ายคำเดิมในภาษาจีน

การเปรียบเทียบระหว่างคำแท้ คำเดิม และคำคล้ายคำเดิม สามารถช่วยให้ทราบถึงลักษณะสำคัญของคำเดิมได้ ผู้เขียนสรุปและทำการเปรียบเทียบความเหมือนและความต่างของคำเหล่านี้ ดังตารางด้านล่างนี้

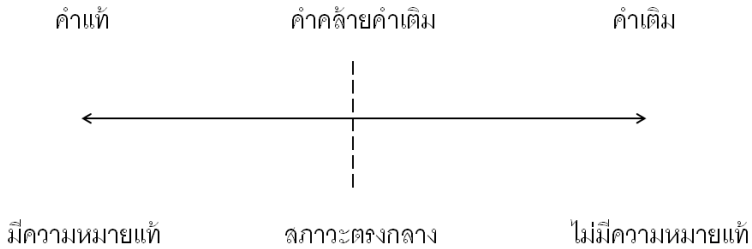
	คำแท้	คำคล้ายคำเดิม	คำเดิม
(1) ระดับการสูญเสียความหมายที่แท้จริง	น้อย	ปานกลาง	มาก
(2) ความสามารถในการสร้างคำใหม่	น้อย	มาก	น้อย
(3) ตำแหน่งในการ ประสมคำ	ไม่แน่นอน	แน่นอน	แน่นอน
(4) ความจำเป็นในการพึ่งพาคำอื่น	ไม่จำเป็น	จำเป็น	จำเป็น
(5) ความสามารถในการกำหนดชนิดของคำใหม่	ไม่มี	มี	มี

ตารางที่ 2 : ตารางเปรียบเทียบความเหมือนและความต่างของคำแท้ คำคล้ายคำเดิม และคำเดิมในภาษาจีน

การเปรียบเทียบทำให้เราพบลักษณะสำคัญของคำคล้ายคำเดิมในภาษาจีน ดังนี้

(1) ระดับการสูญเสียความหมายที่แท้จริง

คำคล้ายคำเดิมมีลักษณะก้ำกึ่งระหว่างคำแท้และคำเดิม โดยคำแท้ คือ คำที่มีความหมายที่แท้จริง ส่วนคำเดิมคือคำที่สูญเสียความหมายที่แท้จริงไปแล้ว และคำคล้ายคำเดิม คือ คำที่มีการสูญเสียความหมายที่แท้จริงไปบางส่วน สามารถอธิบายระดับการสูญเสียความหมายที่แท้จริงได้ดังแผนภาพข้างล่างนี้

แผนภาพที่ 1 เปรียบเทียบการสูญเสียความหมายแท้

(2) ความสามารถในการสร้างคำใหม่

ความสามารถในการสร้างคำใหม่ หมายถึง ความสามารถที่จะก่อให้เกิดเป็นคำใหม่ได้ในทันที เช่น “化” (huà) เป็นคำคล้ายคำเต็ม สามารถนำไปประสมกับคำแท้ได้ตามความต้องการของผู้สร้างโดยสามารถก่อให้เกิดเป็นคำใหม่ได้ทันที ตัวอย่างการสร้างคำใหม่โดยคำคล้ายคำเต็ม “化” (huà) เช่น “优化” (yōuhuà) “企业化” (qǐyèhuà) “虚化” (xūhuà) เป็นต้น โดย หวาง หงจวิน และ ฟู่ ลี (2548) กล่าวว่า ความแตกต่างที่สำคัญระหว่างคำเต็มและคำคล้ายคำเต็มอยู่ที่ความสามารถในการสร้างคำใหม่ เช่น คำว่า “子” (zǐ) เป็นคำเต็ม มีคำจำนวนมากในภาษาจีนที่เกิดจากคำว่า “子” (zǐ) แต่เมื่อเราสังเกตจากคำใหม่ที่เกิดขึ้นมากมายจะพบว่า คำเหล่านี้ไม่ได้เกิดจากการประสมระหว่าง คำแท้กับคำว่า “子” (zǐ) อีกแล้ว จึงอาจกล่าวได้ว่าคำว่า “子” (zǐ) ได้สูญเสียความสามารถ ในการสร้างคำใหม่ไปแล้วในครั้ง

(3) ตำแหน่งในการประสมคำ

ตำแหน่งในการประสมคำถือเป็นลักษณะสำคัญประการหนึ่งในการจำแนกว่า คำนั้น ๆ เป็นคำแท้หรือไม่ใช่ โดยคำบางคำในภาษาจีนมีความสามารถในการสร้างคำใหม่สูงมาก แต่เมื่อนำมาประสมกับคำแท้กลับมีตำแหน่งที่ไม่แน่นอน คำที่มีลักษณะเช่นนี้ล้วนไม่ใช่คำเดิม หรือคำคล้ายคำเดิม เช่น คำว่า “品” (pǐn) สามารถนำมาประสมข้างหน้าคำแท้แล้วเกิดเป็น คำใหม่ได้มากมาย เช่น “品种” (pǐnzhǒng) “品类” (pǐnlèi) “品牌” (pǐnpái) เป็นต้น แต่ในขณะเดียวกันคำว่า “品” (pǐn) ก็สามารถนำมาประสมข้างหลังคำแท้ แล้วเกิดเป็น คำใหม่ได้เช่นกัน เช่น “精品” (jīngpǐn) “保健品” (bǎojiànpǐn) “护肤品” (hūfupǐn) ได้เช่นกัน เช่นนี้แล้ว คำว่า “品” (pǐn) จึงไม่ใช่คำเดิม หรือคำคล้ายคำเดิม

(4) ความจำเป็นในการพึ่งพาคำอื่น

ความจำเป็นในการพึ่งพาคำอื่น หมายถึง การที่คำคำเดิมไม่สามารถรักษา ความหมายเดิมเช่นเดียวกับเมื่อตอนที่ประสมกับคำอื่นไว้ได้เมื่ออยู่ตามลำพัง เช่น คำว่า “吧” (ba) เมื่อประสมกับคำว่า “氧吧” (yǎngbā) “网吧” (wǎngbā) “书吧” (shūbā) จะ หมายถึงสถานที่บริการที่มีความทันสมัย แต่เมื่ออยู่ตามลำพังจะสูญเสียความหมายนี้ไป

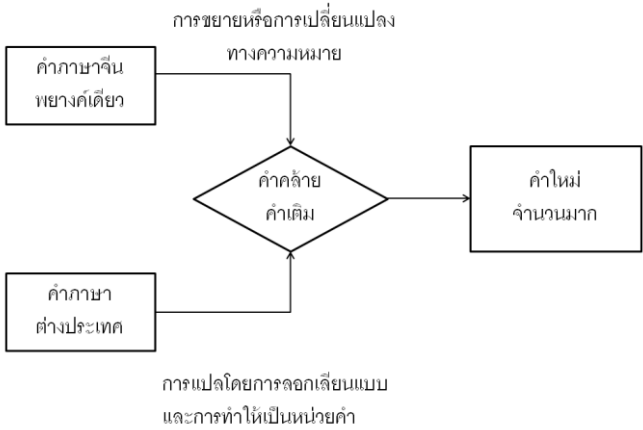
(5) ความสามารถในการกำหนดชนิดของคำใหม่

ความสามารถในการกำหนดชนิดของคำใหม่ หมายถึง ความสามารถในการทำให้คำใหม่ที่เกิดขึ้นหลังจากการประสมคำแล้วมีชนิดของคำ เช่น คำว่า “准爸爸” (zhǔnbàba) “准助词” (zhǔnzhùcí) “准直播” (zhǔnzhíbō) ล้วนเป็นคำนาม เป็นต้น

3.2 ที่มาของคำคล้ายคำเดิมในภาษาจีน

คำคล้ายคำเดิมในภาษาจีนมีทั้งจากที่พัฒนามาจากภาษาของชาวฮั่น และจากภาษา ของชนชาติอื่น โดยผ่านกระบวนการแปลและกระบวนการทำให้กลายเป็นหน่วยคำใน ภาษาจีน ดังแผนภูมิรูปภาพข้างล่างนี้

แผนภาพที่ 2 ที่มาของคำคล้ายคำเติมในภาษาจีน

3.2.1 การแปลโดยการลอกเลียนแบบ

ที่มาของคำคล้ายคำเติมชนิดนี้เกิดจากกระบวนการแปลที่ลอกเลียนแบบจากคำในภาษาต่างประเทศ แต่ยังรักษาความหมายเดิมในภาษาจีนไว้ ดังตัวอย่างในตารางข้างล่างนี้

ตารางที่ 3 การแปลโดยการลอกเลียนแบบ

การแปลโดยการลอกเลียนแบบ			
คำคล้าย คำเติม	ตัวอย่าง	แปลเลียนแบบจาก	แสดงความหมาย
性 (xìng)	可能~ (kěnéng~) 偶然~ (ǒurán~)	“~ty, ~ce, ~ness”	คุณสมบัติ
化 (huà)	欧~ (ōu~) 普遍~ (pǔbiàn~)	“~ize, ~ization”	ทำให้เกิดการ เปลี่ยนแปลง

度 (du)	高~ (gāo~) 宽~ (kuān~)	“~th”	ระดับ
-----------	-------------------------	-------	-------

3.2.2 การทำให้เป็นหน่วยคำ

วิธีการทำให้เป็นหน่วยคำ หมายถึง การรับคำจากภาษาต่างประเทศเข้ามาและเปลี่ยนแปลงคำคำนั้นให้กลายเป็นหน่วยคำในภาษาจีน โดยวิธีการทำให้เป็นหน่วยคำสามารถจำแนกได้เป็น 4 วิธีย่อย ได้แก่

(1) การแปลทับศัพท์และทำให้คำทั้งคำกลายเป็นหน่วยคำ

การแปลแบบทับศัพท์ หมายถึง การแปลโดยพยายามรักษาสีงอ่านเดิมในภาษาต้นฉบับไว้ เช่น คำว่า show สามารถแปลทับศัพท์ได้เป็น “秀” (xiù) ซึ่งออกเสียงใกล้เคียงกับคำว่า show ในภาษาอังกฤษ และเมื่อการแปลชนิดนี้ได้รับความนิยมก็มีการที่คำว่า “秀” (xiu) ในภาษาจีนเริ่มไม่แสดงความหมายที่แท้จริง คำว่า “秀” (xiù) จึงกลายเป็นคำคล้ายคำเดิม สามารถนำมาใช้สร้างคำใหม่ เช่น “时装秀” (shízhāngxiù) “内衣秀” (nèiyīxiù) “泳装秀” (yǒngzhuāngxiù) เป็นต้น

(2) การแปลทับศัพท์และนำองค์ประกอบส่วนหนึ่งของคำมาทำให้กลายเป็นหน่วยคำ

วิธีนี้เกิดจากการแปลโดยพยายามรักษาสีงอ่านเดิมในภาษาต้นฉบับไว้ และต่อมาได้นำองค์ประกอบส่วนใดส่วนหนึ่งซึ่งแต่เดิมเป็นองค์ประกอบที่ไม่มีความหมาย ออกมาใช้แทนคำทั้งคำ เช่น คำว่า “的士”(dìshì) เป็นคำที่แปลทับศัพท์มาจากคำว่า taxi โดยคำว่า 的 (dì) และคำว่า 士(shì) ล้วนเป็นคำที่ไม่มีความหมายใด ๆ เกี่ยวข้องกับคำว่า taxi ในภาษาอังกฤษ ต่อมาในภายหลังคำว่า ได้รับการนิยมและใช้กันอย่างแพร่หลาย คำว่า 的 (dì) ซึ่งเป็นเพียงองค์ประกอบหนึ่งของคำว่า “的士”(dìshì) จึงถูกนำไปใช้ในความหมายที่

เกี่ยวข้องกับยานพาหนะสาธารณะ ก่อให้เกิดคำศัพท์ใหม่ เช่น “面的” (miàndi) “轿的” (jiàodì) และ “货的” (huòdì) เป็นต้น

จากการศึกษาและวิเคราะห์เกี่ยวกับการสร้างคำใหม่ที่เกิดจากคำแท้ประสมกับคำว่า 的 (dì) นั้น พบว่ามีคำใหม่เกิดขึ้นมากมาย เช่น “的哥” (dìgē) “的姐” (dìjiě) ที่นำคำว่า 的 (dì) มาประสมไว้ข้างหน้าคำแท้ เช่นนั้นแล้ว จะสามารถกล่าวได้หรือไม่ว่าคำว่า “的” สามารถประสมกับคำแท้ได้โดยการเติมไว้ข้างหน้าและข้างหลัง เช่นนั้นแล้ว คำว่า 的 (dì) จะยังเป็นคำคล้ายคำเดิมอยู่หรือไม่ และปรากฏการณ์นี้แสดงให้เห็นว่า คำคล้ายคำเดิมสามารถเกิดการถอยกลับจากการไม่มีความหมายแท้จริง กลายเป็นคำที่มีความหมายแท้จริง หรือคำที่เรียกว่าคำแท้ ได้หรือไม่ ผู้เขียนคิดว่าประเด็นดังกล่าวนี้ เป็นประเด็นที่น่าสนใจที่ควรนำไปวิจัยต่อไป

(3) การแปลตามความหมายและนำองค์ประกอบส่วนหนึ่งของคำมาทำให้กลายเป็นหน่วยคำ

วิธีนี้เกิดจากการแปลโดยพยายามรักษาความหมายเดิมในภาษาต้นฉบับไว้ และต่อมาได้นำองค์ประกอบส่วนใดส่วนหนึ่งซึ่งแต่เดิมเป็นองค์ประกอบที่แต่เดิมไม่ได้สื่อถึงความหมายเดียวกันกับความหมายในภาษาจีนออกมา และนำไปใช้ในการสร้างคำใหม่ในภาษาจีน เช่นคำว่า “领” (lǐng) ในภาษาจีน ได้ถูกนำมาใช้ในการแปลคำว่า white collar ในภาษาอังกฤษ และต่อมาถูกนำมาใช้ในความหมายที่เกี่ยวกับการทำงานของคน ซึ่งเดิมทีคำว่า “领” (lǐng) ไม่ได้มีความหมายในลักษณะนี้ในภาษาจีน จนเกิดเป็นคำใหม่ขึ้นมาจำนวนมาก เช่น “灰领” (huīlǐng) “粉领” (fěnlǐng) “金领” (jīnlǐng) เป็นต้น

(4) การแปลตามเสียงและตามความหมาย และนำองค์ประกอบส่วนหนึ่งของคำมาทำให้กลายเป็นหน่วยคำ วิธีนี้เกิดจากการแปลโดยพยายามรักษาทั้งเสียงและความหมายเดิมในภาษาต้นฉบับไว้ และต่อมาได้นำส่วนใดส่วนหนึ่งซึ่งแต่เดิมเป็นส่วนที่ไม่ได้สื่อความหมายเดียวกันกับความหมายในภาษาจีนออกมา และนำไปใช้สร้างคำใหม่ในภาษาจีน เช่นคำว่า “客” (kè) ในภาษาจีน ได้ถูกนำมาใช้ในการแปลคำว่า hacker ในภาษาอังกฤษ และต่อมาเมื่อได้รับความนิยมใช้กันอย่างแพร่หลาย จึงถูกนำไปใช้ในการสร้างคำใหม่ เช่น คำ

ว่า “红客” (hóngkè) “灰客” (huīkè) “蓝客” (lánkè) หรือคำที่เกี่ยวข้องกับอินเทอร์เน็ต เช่น “闪客” (shǎnkè) “晒客” (shàikè) “博客” (bókè) เป็นต้น

4. บทสรุป

นักภาษาศาสตร์ได้จำแนกคำเดิมออกเป็นหลายประเภท แต่ด้วยข้อจำกัดและลักษณะของภาษาจีนที่ไม่เหมือนกับภาษาทางฝั่งตะวันตก ทำให้การนำทฤษฎีหรือแนวคิดเกี่ยวกับคำเดิมของภาษาตะวันตกมาใช้ในการกำหนดคำเดิม หรือการจำแนกชนิดของคำเดิมในภาษาจีนนั้นเป็นเรื่องยาก และไม่สอดคล้องกับลักษณะของภาษาจีน ทำให้นักภาษาศาสตร์ชาวจีนบัญญัติคำว่า “คำคล้ายคำเดิม” ขึ้นมาทดแทนคำว่า “คำเดิม” เพื่อแก้ปัญหานี้ โดยคำคล้ายคำเดิมมีลักษณะพิเศษ คือ (1) ยังไม่สูญเสียความหมายทั่วไปทั้งหมด (2) มีตำแหน่งที่แน่นอนในการประสมคำ (3) ไม่สามารถอยู่ตามลำพังได้ (4) มีความสามารถในการสร้างคำใหม่สูง (5) มีความสามารถในการกำหนดชนิดของคำโดยไม่ว่าคำคล้ายคำเดิมนั้น จะมีที่มาเช่นไร ในการระบุว่าเป็นคำคล้ายคำเดิมหรือไม่นั้น ควรพิจารณาถึงลักษณะพิเศษทั้ง 5 ประการของคำคล้ายคำเดิมนี้อย่างรอบคอบ

เอกสารอ้างอิง

- 李萌 2009 《谈汉语中来自外来语的类词缀》，《齐齐哈尔师范高等专科学校学报》，4 期。
- 林君峰 2005 《现代汉语派生构词法研究》，福建师范大学硕士毕业论文。
- 吕叔湘 1979 《现代汉语语法分析问题》，北京：商务印书馆。
- 马庆柱 1998 《现代汉语词缀性质、范围和分类》，北京：北京语言文化出版社。
- 商务印书馆辞书研究中心编 2000 《实用汉语词典》，北京：商务印书馆。
- 王洪君 富丽 2005 《论现代汉语的类词缀》，《语言科学》，5 期。
- 张慧娜 2006 《当代汉语类词缀发展探微》，5 期。
- 赵明 2011 《论现代汉语类词缀构词》，3 期。
- 朱德熙 1985 《语法答问》，北京：商务印书馆。
- 朱德熙 2000 《语法讲义》，北京：商务印书馆。